

Ulivar ils deficits d'educaziun

Scolastas e scolasts primars han ozildi novas sfidas

DA SIMON BUNDI

■ **Scolastas e scolasts dalla regiun sefatschantan quels dis puspei cun roschadas da scolars primars. Cumparegliu cun pli baul han els ozildi buca mo il pensum d'instruir, il factor educaziun daventa pli e pli impurtants.** «Las classes d'ozildi ein in bionton pli heterogenas che quellas d'avon 15 ni 20 onns. Igl ei in fatg ch'engreviescha la lavur dil scolast.» Quei di *Silvio Lechmann*, dapi 20 onns scolast primar a Sagogn. Pli baul sentevi ins che dapli scolars vegnevan da famiglias grondas, nua che l'educaziun eri garantida. «Ozildi variescha l'educaziun d'affon tier affon pli fetg. Ei dat dapli retgs pigns che han dameins respect dil scolast e dils conscolars.» In dils motivs ei tenor Silvio Lechmann ch'els geniturs sefatschantan pli pauculs affons muort munconza da temps. Dil scolast pretendi quei dapli flexibilitad, el seigi oz buca mo quel che instrueschi savida, mobein pli e pli era educatur. Sper il dar scola stoppi el sefatschantan cun da quei che secapevi pli baul da sesez.

Las famiglias grondas mauncan

Che la fatscha dallas classes seigi semidada ha era igl inspectur da scola districtual

Linus Maissen constata. «Ei ha ozildi massa affons che derivan da famiglias pintgas cun paucas personas d'autoridad. L'influenza positiva da fargliuns sco era da tats e tattas tschessa. Perencunter ein ils affons da famiglias cun educaziun tradiziunala ella minoritad aschia ch'ei dat negina pressiu da grupp da sedrizzar enviers quels.» Buca mo las famiglias grondas mauncan ozildi, era autras petgas dalla societad sco la baselgia han tenor Linus

Maissen buca pli la medema influenza sco aunc avon 20 onns. Quella nova situaziun fetschi bein quitaus, sappi denton era esser ina schanza per la persona d'instruziun d'establi ina classa cun buna convivenza e reglas claras. «Igl ei impurtant ch'el scolast ni la scolasta meini la classa. En quei connex eis ei essenzial ch'els seigien consequents en tuts graus, pia buca mo cu ei va per tschentiar las reglas e sancziunar, mobein era ella funcziun d'exempel.»

Integrar geniturs

Sco Linus Maissen puntuescha era Silvio Lechmann las consequenzas dalla rolla semidada dil scolast. «Ferton ch'el scolast era pli baul ina autoridad, vala ei ozildi da far cunvegnientschas e comunicar reglas e sancziuns ordavon als geniturs. Quei spargna pli tard en in cass da castig bia malaveglia.» Sin fundament da misiones disciplinarias han ins introduciu a Sagogn avon entgens onns in codex da re-

glas e sancziuns per la secunda tochen la sisavla classa. Entras quei sistem unificau seigi igl uorden disciplinaric daventa pli fairs e pli transparents per tut ils pertuccai, di Silvio Lechmann. Tenor el ei la participaziun dils scolars impurtanta cu ei va per tschentiar las reglas, cun siu cussegl da classa nua ch'ei vegn era discutau da problems, hagi el fatg bunas experientschas.

Affons apprezzieschan autoridad

«Nos affons ein buca negligi ni malcultivai sin fundament da nossa beinstonza», di *Claudio Godenzi*, il menader dil survesch da psicologia da scola cantunal. Naturalmein detti ei situaziuns pli criticas, mo quellas hagi ei adina dau. Avon biebein tschun onns havevi ins relaziuns caoticas in differentas scolas. Sinaquei hagi ei dau sforzs necessaris da metter cunfins e sancziunar. «Ils davos temps ei la tendenza en scola ed a casa puspei quella da mussar dapli autoridad e preschientscha. Quei ha mussau bien effect tochen dacheu.» Affons drovien buca mo buna autoridad, els apprezzieschian era quella. Denton mo lu, sch'ins detti als affons finamiras realas ch'els sappien contonscher.

Buna tenuta da lavur e disciplina ein era lu impurtantas cu ei va per ina piazza d'emprendissadi.

La Pro Sagogn dat niev slontsch

La grupp «Sagogn futur» s'alliescha cul Cerchel cultural Sagogn

■ **(abc) Margis sera ha giu liug la radunanza generala dil Cerchel cultural Sagogn. Suenter 13 onns d'activitads sut quei num ha l'uniun decidiu ina revisiun decisiva dils statuts. Il num «Cerchel cultural Sagogn» ha calau d'exister.** Tuttas organisaziuns cul prefix «Pro» han il medem intent: Ellas vulan survir al plaidd che suonda. Aschia ei la Pro Juventute dedicata alla giuventetgna, la Pro Natura als fatgs dalla natira, la Pro Patria al schurmetg dils baghetgs e la Pro Schlans al beinstar da quella vischnaunca. Dapi margis sera ha era ina vischnaunca dalla Foppa ina uniun che sededichescha a sia vischnaunca. Buca fors Laax. Lezza organisaziun exista dapi prest 30 onns ed ei ina fundaziun cun grond effect.

La radunanza generala dil Cerchel cultural Sagogn ha instituiu margis sera la «Pro Sagogn». Duront ina sera d'orientaziun publica dil fevrer d'uonn have-

va la grupp «Sagogn futur» retschercu il meini dils presents. Ina maioritad ei s'exprimida claramein da buca slijar la grupp, mobein da cuntinuar en ina fuorma ni l'otra. Senza funcziun obliganta, denton cul sustegn moral dallas autoritads communalas e dalla populaziun, ei la grupp «Sagogn futur» s'entupada vinavon duront la primavera per discutir opziuns ni alianzas pusseivlas.

Naven dall'entschatta haveva il menader dalla grupp, *Alois Poltéra*, intimau la suprazionza dil Cerchel cultural d'esser aviarts per ina collaboraziun. La «Sagogn futur» haveva priu en egl da fundar ina Pro Sagogn. L'uniun existenta ha la finala se-schau perschader che sias intenziuns se-schassen cumbinar cun talas dalla grupp «Sagogn futur». La suprazionza ha pia preparau ina midada dils statuts cun midada da num. Margis sera ha la radunanza approbau quella revisiun cun consequenzas. Il num «Cerchel cultural Sa-

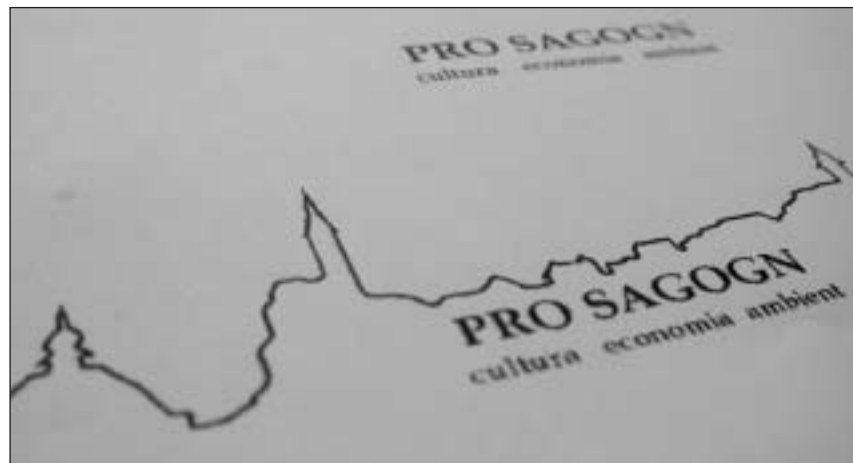
gogn» ha numnadamein calau d'exister. D'ussa naven dat ei mo pli la Pro Sagogn.

Cun status revedi surpren la Pro Sagogn la lavur e la facultad da sia antecessura. Culla revisiun e la midada da num ha la radunanza approbau duas finamiras novas. Per l'ina vul la Pro Sagogn dar impuls pil svilup da Sagogn. L'uniun sa era prender posiziun tier projects en vischnaunca, ella organischescha occurrenz e forums da discussiun ellas spartas cultura, economia ed ambient.

Grazia allas activitads dils davos 13 onns ed als oz biebein 80 commembers eis ei gartegiual al Cerchel cultural da star sin fermas combas. Era sche la pluralitad dils commembers sustegn las activitads plitost da maniera passiva cun ina contribuziun annuala, semuossa la necessitad d'ina tala uniun adina puspei. La radunanza generala ha eligiù Alois Poltéra sco niev parsura. Las duas uniuns profiteschian egl avegnir da sinergias remarc-

blas. Enstagl dils treis commembers d'entochen ussa fan da niev ogt personas part dalla suprazionza nova. *Elisabeth Darms Buchli, Anna Gheta Caderas, Claudio Camathias, Gion Albin, Pieder*

Caduff, Alfred Candrian ed Augustin Bee-li havevan gia fatg part dalla grupp Sagogn futur. Tuts siat ein stai prompts da far part dalla suprazionza dalla Pro Sagogn sut il presidi dad Alois Poltéra.

Il signet dalla Pro Sagogn: La siluetta culs treis baghetgs dominants dalla vischnaunca ei posiziunada sur la scartira cul suttetel.

FOTO A. BEELI

Occurrenz el liug han prioritad

Sedrun Mustér Turissem ha presentau il rapport annual

■ **(gv) «La pli impurtanta midada ei bein che nus vegnin a realisar dapli atgnas occurrenz el liug enstagl da sepresenter sin fieras ed exposiziuns.» Quei scriva il menader da Sedrun Mustér Turissem Markus Schenk el rapport annual.** «Nus vegnin a far dapli reclama cun products e renunziar pil mument da propagar la reputaziun.» *Markus Schenk* tschenta il hosp el center: «Tier las activitads da marketing sco era en tut nies far e demanar sedrizein nus consequentamein tenor il hosp.» Quei seigi denton buca schi sempel da realisar. «Prest di per di essan nus confruntai cun pretendiuns che nus savein semplemein buc ademplir. Persuenter quantein nus cun vossa capientscha», scriva Schenk el rapport annual gest cumpariu.

Dapli pernottaziuns la stad

Il rapport dat in sguard sillas cefras da pernottaziun digl onn vargau. «Legreivels ei bein il resultat total dalla stad

2005», relata il rapport. Tuttas categorias han saviu nudar in plus en paregliaziun culla stad 2004. Oravontut las habitaziuns da vacanzas han giu in bionton dapli pernottaziuns. La stad 2004 ei denton buca stada ina dallas meglieras e la cumparegliaziun aschia buc expressiva.

«Da panzar dat denton il decuors dalla stagiun d'unviern», scriva Schenk. Senza il center da vacanzas da Reka han Sedrun e Mustér nudau in minus da bunamein dus pertschien. Sulet ils camps da giuventetgna a Mustér e Sedrun han dumbrau dapli pernottaziuns ch'igl onn avon.

Da cumionza

«Cun formar pli grondas destinaziuns – ina pretensiun dil cantun Grischun – vegni a dar midadas specialmeins tiel marketing.» Il president da Sedrun Mustér Turissem *Urban Maissen* fa era attent en siu rapport ch'ins stoppi risguardar las pretensiuns dalla confederaziun fatgas en connex culla realisaziun dalla Porta Alpina.

«La Regiun Surselva ei vidlunder da tschercar – era cun nossa cooperaziun – bunas soluziuns.» Quellas soluziuns seigien indispensablas tier il grond diember d'uniuns turisticas silla fiera internaziunala. Urban Maissen ha speranza ch'ins vegni da realisar ina nova entschatta cul Hotel Acla da Fontauna. «Malgrad ils buns aspects ed in grond engaschi dalla vischnaunca da Mustér ei igl investur principal dil hotel seretrats. Ins ha tuttina aunc la speranza che las lavurs dil project fetg avanzau sappien vegnir realisadas.»

Ina buna collavuraziun giaviescha Urban Maissen cullas pendicularas. «Luvrar bein ensem facilitass essenzialmeins la lavur da Sedrun Mustér Turissem. La suprazionza vesa la soluziun cun ina bein reglada uniun tariffara.» Il president deplorescha ch'els discuors bilaterals denter las pendicularas Sedrun e Mustér han buca giu il success giavieschau. «Omsduas interpresas ni vulan ni san renunziar a lur tenuta tochen dacheu.»

Grupp da viandar dalla Pro Senectute Surselva

■ **(ba) En nies temps da preschas, dil stress e digl internet, ha il viandar anflau in niev resun.** Viandar ei sisum en la gliesta dallas disciplinas sportivas popularas en Svizra. Era ils seniors apprezzieschan zur fetg turas en la natira. Pli baul mavan ins gronds tschancans a pei, ins stueva ir, perquei ch'ins haveva negins mieds da transport. Ed oz ei la mobilitad gronda, il carstgaun ei denton vegnius cumadeivels e steris. Sch'ins ha memia pauc moviment, pitescha la sanadad. Gest ord quei motiv ei il viandar en ina grupp ina buna alternativa. Guder ils cuolms e la cuntrada sin excursiuns organisadas ed en cumpignia cun personas dalla medema opiniun ei in delectg. Aschia ha era in grond diember senioras e seniors dalla grupp da viandar dalla Pro Senectute Surselva priu part dacuort alla tura tras la Viamala. Da Ziraun a Tusaun meina l'enconuscenta via da sauma sur aults ed el profund dall'imposanta cascada dalla Viamala. L'aua ramuronta e las gigantas punts han impressiuau ils participonts, gie igl ei in eveniment singular. Commerciants e

passants han gia avon tschentiners adina puspei traversau quella stretga val da mo pauc meters ladezia e cun preits crap da tochen 300 m altezia. Igl onn 2005 ei la nova punt da viandar sur la Traversina vegnida construida. Quella punt cun sistem da scala ha in'altezia da 70 m. La via Traversina meina sin la costa dregta dil Rein. Ella pretenda dils viandonts pass se-gir ed ei da recumandar mo d'aura sche-tga. Sigl ault dil cuolm meina la via sper il casti Hohenrätien – che regorda da temps dils imperis. Da quei punct han ins ina magnifica survesta sur la Tumliasca e Muntogna. La tura pretensiusa sur il Hohenrätien ha cuzzau ferm 4 uras e la miez-greva al fons dalla Viamala atras «das verlorene Loch» ha cuzzau ferm 3 uras. Participonts e participonts han gudiu ina gada dapli la buna e minuziosa organisaziun da lur menaders.

La grupp da viandar Surselva, ch'exista dapi prest 20 onns, organischescha adina puspei turas. Quellas vegnan mingamai publicadas el Fegl uffical dalla Surselva. Novas personas ein adina beinvegnidas.